

РЕЦЕНЗИЯ

От проф. д.ю.н. Йонко Кунчев на дисертация на Екатерина Геннадиева Шаповалова на тема „Обезпечаване от прокурора на законността на досъдебното разследване: теория и практика“ за присъждане на образователна и научна степен „доктор“ (професионално направление 3.6. „Право“)

Дисертацията в обем от 238 страници е структурирана във въведение, три глави, заключение, списък на използваната литература и приложение. Актуалността на темата на дисертацията е безспорна, особено в съвременните условия на изграждане на демократично общество. Задачите на изследването са в съответствие с поставената от докторанта цел – комплексно да се обяснят съвременните подходи в процесуалната дейност на прокурора при обезпечаването на законността в наказателното производство и да се направят научно обосновани препоръки за усъвършенстване на това основно направление в неговата дейност. Структурата на дисертацията е логична - от общото към частното.

Основните резултати от дисертационното изследване се свеждат до следното:

1. В първа глава са изследвани основните въпроси относно същността на законността при разследването, субектите, които я обезпечават и ролята на прокурора в съблюдаването на законността в случаите, когато се ограничават конституционните права на гражданите в наказателното производство. Във втора глава е направен задълбочен анализ на правните основи на прокурорската дейност в наказателното производство, правният статут на прокурора и принципите на неговата дейност в наказателното производство. Върху основата на тези теоретични положения в трета глава се разглежда основният въпрос, който е предмет на дисертацията – ролята на прокурора за обезпечаване на законността в досъдебното разследване. Анализира се дейността на прокурора като гарант на законността при регистрацията на съобщенията за престъпления, ролята му при прилагането на мерки за обезпечаване в наказателното производство, както и при провеждането на различни видове действия по разследването. Всяка глава завършва с изводи.

2. Дисертацията е написана върху основата на изследването на солидно и задълбочено изследване на закона и научната литература. Научният апарат е богат. Видно е, че докторантът познава и българското законодателство, доказателство за което са цитиранията на българската

Конституция и българския НПК. На отделни места в дисертацията е направен сравнителен анализ между украинското и българското законодателство, което урежда въпроси, които са предмет на дисертацията. Добро впечатление прави, че са цитирани и български учени. Авторът коректно цитира използваните източници и заема своя позиция при разглеждане на мненията на учените относно редица въпроси, свързани с дейността на прокурора по обезпечаването на законността.

3. В дисертацията се анализира механизма на обезпечаване на законността в целия спектър от прокурорската дейност. Анализирани са типични нарушения на законността, които се допускат. Разработен е алгоритъм на прокурорската дейност за тяхното ограничаване. Съвършено правилно е направено разграничение между ограничаването и нарушаването на конституционни права и свободи на гражданите.

4. Авторът на дисертацията се спира обстойно на въпроса за системата от гаранциите за спазването на законността в досъдебното разследване, както и на органите, които са длъжни да я обезпечават. Върху тези принципни положения е направена класификация на задачите на прокурорския надзор за спазването на закона.

5. Върху основата на задълбочен анализ на прокурорската практика и законодателството са направени предложения за изменения и допълнения на украинския НПК. Като цяло ги приемам за уместни.

Докторантът има 4 публикации по темата на дисертацията. През 2019 г. е изнесъл доклад по темата на дисертацията на Лятната научна конференция на ЮФ на Варненския свободен университет „Черноризец Храбър“.

Авторефератът точно отразява съдържанието на дисертацията. Изготвен е в съответствие с установените изисквания.

Към дисертацията могат да бъдат направени някои бележки и препоръки.

1. Изследвайки различните мнения относно съдържанието на понятието „законност“ авторът предлага идея за неговото усъвършенстване. Под „законност“ според него следва да се разбира „неоспоримо изискване от нормативен характер, което задължава прокурора, разследващите органи, съдът в целите им за реализация на своите права и изпълнение на задълженията им да осъществяват правомерни юридически значими действия в наказателното производство в съответствие с положенията на наказателнопроцесуалното законодателство на Украйна“ Това разбиране според мен стеснява съдържанието на понятието законност. Законността не се изразява само в задължението за спазване на закона, т.е. като само като процес на неговото

прилагане; тя би следвало да се разглежда и като резултат от този процес, т.е. като състояние.

2. Към субектите, осъществяващи обвинителната функция докторантът включва оперативното подразделение, както и ръководителя на органа на досъдебното разследване. Тази концепция е неприемлива от гледна точка на българското наказателнопроцесуално право. Оперативното подразделение като структура не може да бъде субект на обвинителната функция. Не може да бъде такъв субект и оперативноиздирвателния орган, който е участвал в разкриването на престъплението по отношение на което се провежда наказателното производство. Неговата дейност според българското законодателство не е процесуална. Той е влиза в процесуални отношения с другите субекти и участници в наказателния процес. Ръководителят на разследващият орган също не може да осъществява обвинителна функция по дело в което той не е разследва. От тази гледна точка би бил интересен сравнителният анализ между украинската и българската доктрина по този въпрос. Още повече, че този анализ има пряко отношение към темата за законността в наказателното производство и ролята на прокурора за нейното обезпечаване.

3. Според мен дисертацията би спечелила, ако по-обстойно бе разгледан въпроса за приложението на принципа за обективност от прокурора. В съвременните условия в България се наблюдава тенденция към отклонението на този принцип. Критериите за оценка дейността на прокурора го принуждават на всяка цена да поддържа повдигнатото от него обвинение. При обжалването на присъдата прокурорите от по-горните инстанции „дежурно“ поддържат обвинението, понякога дори без да са вникнали в същността на обстоятелствата по делото. Вероятно такива тенденции има и в Украйна. Това определя актуалността на изследването на приложението на принципа за обективност в прокурорската дейност.

4. От по-детайлен анализ се нуждае въпросът за процесуалната принуда и законността в досъдебното разследване. Процесуалната принуда, както е известно, не се свежда само при прилагане на мерките за процесуална принуда спрямо обвиняемия, а при провеждане на различни действия по разследването, доколкото те могат да бъдат извършване против волята на гражданите. Границата между процесуалната принуда в тези случаи и нарушаването на закона е много тънка и в тази област ролята на прокурора за обезпечаването на законността е много голяма.

5. В увода, изводите към отделните глави и в заключението на дисертацията се повтарят едни и същи тези. Препоръчително е изводите към всяка глава, както и в заключението на дисертацията да бъдат

обобщаващи, а не повторение на основни положения от нейното съдържание.

6. Към изложените по-горе принципни бележки и препоръки ще добавя само една бележка от по-частен характер. На 33 страница авторът проявява критично отношение към мнението на Ю.М. Грошев и О. В. Каплина, че същността на законността се състои в съблюдаването на Конституцията и законите от съда, прокурора, следователя, обвиняемия, защитника и т.н. Обезпечаването на законността в наказателното производство според докторанта се осъществява само от представители на властта, а не от всички субекти, участващи в наказателния процес. Критикуваните от автора дисертацията учени правилно посочват, че всички субекти на наказателния процес, включително обвиняемия и неговия защитник са длъжни да спазват законността. А задължението за нейното обезпечаване, както правилно посочва автора на дисертация е само на представителите на властта, т.е. на съда, прокурора, следователя. Критика в случая не е основателна. Между спазването, респ. съблюдаването на законността от обезпечаването на законността има разлика. Неправилната критика се дължи именно на това, че от автора на дисертация в конкретния случай не е обърнала внимание на това различие. Иначе по принцип в дисертацията правилно се диференцира различието между спазване и обезпечаване на законност.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Дисертацията представлява задълбочено, самостоятелно научно изследване на основните въпроси, свързани с прокурорският надзор за обезпечаване на законността в досъдебното разследване. Темата е изследвана както от теоретична, така и от практическа гледна точка. Направените предложения *de lege ferenda* са резултат от изследователската работа на докторанта. Тяхното приемане от украинския законодател може да допринесе за усъвършенстване на НПК на Украйна от гледна точка на закононото обезпечаване на законността в украинския наказателен процес. Докторантът демонстрира задълбочени теоретични познания в областта на наказателния процес, висока ерудиция и изградени качества на изследовател. Това ми дава основание да считам, че Екатерина Геннадиевна Шаповалова е достойна за получаването на образователната и научна степен „доктор“.

Рецензент: проф. д.ю.н. Й. Кунчев

